

BAROMETAR POSLOVNOG OKRUŽENJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

BAROMETAR POSLOVNOG OKRUŽENJA

MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

broj 2

Banja Luka, decembar 2014.

Izdavač
Agencija za razvoj preduzeća *Eda* - Banja Luka

Za izdavača
Zdravko Miović

Autor
Jelena Prohaska

Lektura, korektura i DTP
Ivan Jevđović

Dizajn
Nenad Savković

Štampa
GRAFID d. o. o., Banja Luka

Za štampariju
Branislav Ivanković

ISBN 978-99955-53-11-1

Tiraž
200

Ova publikacija je izdata uz podršku Švedske. Sadržaji u ovoj publikaciji u potpunosti odražavaju mišljenje autor-skog tima Agencije za razvoj preduzeća „Eda“, Banja Luka, i ne mogu se smatrati zvaničnim stavovima Švedske .

Sadržaj

Uvod	5
1. Metodologija	7
2. Rezultati poslovanja – trenutni i očekivani nivo razvoja	9
2.1. Fizički obim proizvodnje	9
2.1.1. Ukupna proizvedena količina	9
2.1.2. Narudžbe sa inostranog tržišta	12
2.1.3. Narudžbe sa domaćeg tržišta	14
2.2. Finansije	17
2.2.1. Finansijski rezultat	17
2.2.2. Nenaplaćena potraživanja	18
2.2.3. Obaveze	20
2.3. Radna snaga i vještine	22
2.3.1. Broj zaposlenih	22
2.3.2. Stanje vještina	25
2.4. Kapaciteti	27
2.5. Investicije	30
2.5.1. Investicije u unapređenje poslovanja (inovacije)	30
2.5.2. Investicije u infrastrukturu i objekte	32
2.5.3. Investicije u opremu i tehnologiju	34
2.6. Privredni ambijent	37
2.7. Finansijska podrška, konsultantske usluge, uključenost u inicijative	39
2.7.1. Finansijska podrška domaćih i/ili međunarodnih institucija	39
2.7.2. Konsultantske usluge	40
2.7.3. Uključivanje u inicijative ili rasprave o poboljšanju uslova poslovanja	41
2.8. Poplave od maja 2014.	42
2.9. Uticaj parlamentarnih izbora održanih u oktobru 2014. godine na poslovanje	43
Zaključak	45
Aneks: Barometar poslovnog okruženja malih i srednjih preduzeća – Upitnik	47

Uvod

Barometar poslovnog okruženja malih i srednjih preduzeća predstavlja dio istraživačkih aktivnosti koje se provode u okviru projekta „CREDO Krajina“. Ovaj projekat finansira Švedska, a implementira ga Agencija za razvoj preduzeća *Eda* iz Banjaluke u saradnji sa Udruženjem za razvoj NERDA iz Tuzle. Cilj projekta je da se poboljša konkurentnost malih i srednjih preduzeća na području Krajine, kako bi se kreirala i održala radna mjesta, smanjilo siromaštvo i poboljšao ekonomski status ovog područja.

Ovo je drugo istraživanje koje se bavi mišljenjima i stavovima predstavnika preduzeća iz odabranih privrednih sektora o najvažnijim preduslovima i karakteristikama poslovanja. Posmatrano iz ugla privrednika, formirana je metoda za ocjenu poslovnog okruženja, na osnovu čega se sa više stanovišta vjerodostojno opisuje stanje na projektnom području. Prvo istraživanje, po istoj metodologiji, provedeno je u prvoj polovini 2014. godine.

Potrebno je naglasiti da je ova analiza obavljena nakon katastrofalnih poplava u Bosni i Hercegovini, koje su u velikoj mjeri uticale na privredna kretanja na ovom području. Pošto je ovo vrsta istraživanja koje se obavlja periodično, njegova vrijednost je i u tome što je moguće uporediti očekivanja koja su bila prije, sa onima koja su formirana nakon poplava. Na ovaj način možemo dobiti uvid u to šta se promijenilo i na koji način, te kako su pojedini akteri reagovali na ovakve drastične promjene.

Koristi od ovog istraživanja će biti višestruke jer će ono omogućiti bolje sagledavanje stanja, kako za privrednike, tako i za institucije koje se bave ekonomskim razvojem.

1. Metodologija

Prilikom kreiranja „Barometra poslovnog okruženja malih i srednjih preduzeća“ Agencija za razvoj preduzeća *Eda* se odlučila za ispitivanje trendova na tržištu posmatranih iz ugla preduzeća koja posluju u okviru najkonkurentnijih privrednih sektora na ovom području (drvoprerađivačka industrija, prehrambena industrija i prerada kože i proizvodnja obuće). Ispitivanje mišljenja i stavova se vrši dva puta godišnje, po identičnoj proceduri. Dakle, radi se o longitudinalnom dizajnu istraživanja (istraživanje se provodi više puta u različitim vremenskim tačkama), pri čemu se izabrani uzorak ne mijenja (osim u slučaju odbijanja ponovnog učestvovanja u anketi), što znači da se radi o panel istraživanju.

Drugi broj „Barometra poslovnog okruženja malih i srednjih preduzeća“ odnosi se na prvu i drugu polovinu 2014. godine, tako da se stavovi i mišljenja privrednika o različitim ekonomskim pitanjima odnose upravo na taj period. Odabrana metodologija omogućava praćenje trendova, jer se stavovi prate u odnosu na prethodno polugodište, pri čemu se pitanja odnose kako na interno okruženje (obim proizvodnje, finansijski rezultat, zaposleni, investicije i dr.), tako i na eksterno okruženje (privredni ambijent, raspoloživa finansijska podrška, uključivanje u inicijative ili rasprave o poboljšanju uslova poslovanja i dr.).

Upitnik

Pored uvodnog dijela, upitnik se sastoji od devet odvojenih, ali istovremeno i usko povezanih cjelina koja obrađuju mišljenja ispitanika. Prvih sedam cjelina upitnika su, zbog uporedivosti rezultata, iste kao cjeline koje su se obrađivale za izradu prvog broja Barometra i odnose se na obim proizvodnje, finansije, zaposlene, kapacitete, investicije, privredni ambijent i eksterne podrške. Posljednje dvije cjeline obuhvataju pitanja o specifičnim događajima koji su se desili u Bosni i Hercegovini od izrade prvog broja Barometra, i odnose se na poplave i parlamentarne izbore.

Jedinica posmatranja i anketiranja

Jedinica posmatranja je preduzeće koje je izabrano u uzorak, a jedinica anketiranja je najupućenija osoba u preduzeću (vlasnik, menadžer ili direktor preduzeća).

Opis uzorka

Prilikom izbora preduzeća u glavni uzorak, na osnovu kojeg se provodi panel istraživanje, rukovodili smo se metodom prostog slučajnog uzorkovanja. Ovo je, svakako, najčešći način u okviru slučajnog

uzorkovanja. Svaka jedinica skupa je numerisana brojevima od 1 do N (sa N je označen broj elemenata osnovnog skupa). Ovo, kao i svako drugo istraživanje, usmjereno je na određenu ciljnu populaciju. U našem slučaju to su preduzeća iz najkonkurentnijih privrednih sektora na području koje obuhvata projekat „CREDO Krajina“. Preduzeća su dobila redne brojeve, što je služilo kao osnov za odabir. U daljem postupku se koristi tablica slučajnih brojeva za izbor n preduzeća u uzorak.

Jedno od veoma važnih pitanja, koje se postavlja u svakom uzorkovanju, jeste veličina uzorka. Sa statističke tačke gledišta, poželjno je da je uzorak što veći, što indukuje velike troškove, pa se uglavnom postavlja pitanje koja je to minimalna veličina uzorka koja može da zadovolji postavljene zahtjeve preciznosti. Rukovodeći se tim, došli smo do poželjnog intervala veličine uzorka od 41 do 89 preduzeća, imajući u vidu veličinu osnovnog skupa (broj svih preduzeća iz pomenutih sektora) i subjektivno projektovani interval pouzdanosti (od 10 do 15). Pomoću toga, za prvi broj Barometra, poslali smo upit na 70 slučajno izabranih adresa, pri čemu je stopa odgovora preko 70%. Dakle, ukupno je u uzorak izabrano 51 preduzeće, što nam daje nivo pouzdanosti 95% i interval pouzdanosti $\pm 13,4\%$.

Za drugi broj Barometra anketirano je 22 preduzeća iz prethodne ankete i 29 novih preduzeća. Radi reprezentativnosti rezultata ankete, pored anketiranja istih preduzeća, vodili smo računa o sektorskoj zastupljenosti i veličini preduzeća prilikom zamjene preduzeća u uzorku.

Struktura anketiranih preduzeća je prikazana u sljedećoj tabeli. Upitnici su prikupljeni lično, putem elektronske pošte ili telefaksa, u periodu od 20. 10. do 7. 11. 2014. godine.

Sektorska struktura anketiranih preduzeća

Sektor	Broj preduzeća	%
Metaloprerađiva	13	25,4
Drvoprerađiva	16	31,4
Hrana i piće	16	31,4
Koža i obuća	6	11,8
Ukupno	51	100,0

Struktura anketiranih preduzeća u velikoj mjeri predstavlja strukturu preduzeća koja posluju na području koje obuhvata projekat „CREDO Krajina“. Najmanji broj anketiranih preduzeća je iz sektora kože i obuće. Međutim, imajući u vidu da u sektoru kože i obuće posluje mali broj velikih preduzeća, možemo zaključiti da je uzorak od šest većih anketiranih preduzeća zadovoljavajući i da može predstavljati stanje u ovom sektoru.

2. Rezultati poslovanja – sadašnji i očekivani nivo razvoja

U skladu sa ciljem istraživanja i strukturom upitnika, nalazi ispitivanja su predstavljeni u sljedećim cjelinama:

- fizički obim proizvodnje,
- finansije,
- radna snaga i vještine,
- kapaciteti,
- investicije,
- privredni ambijent,
- finansijska podrška, konsultantske usluge i uključenost u inicijative,
- poplave u 2014. godini,
- parlamentarni izbori 2014. godine.

2.1. Fizički obim proizvodnje

2.1.1. Ukupna proizvedena količina

- **Više od polovine preduzeća imalo povećanje fizičkog obima proizvodnje u prvoj polovini 2014, ali su preduzeća oprezna sa očekivanjima za drugu polovinu 2014.**
- **Drvoprerađivači, metaloprerađivači i preduzeća iz sektora kože i obuće povećali obim proizvodnje u prvoj polovini 2014. dok preduzeća iz prehrambene industrije očekuju povećanje u drugoj polovini 2014.**

Rezultati istraživanja pokazuju da je obim proizvodnje u posmatranom uzorku veći u prvoj polovini 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine. Kod 58,82% anketiranih preduzeća u prvoj polovini 2014. je bila veća proizvodnja u odnosu na drugu polovinu 2013. godine. Svako četvrto preduzeće je zadržalo isti obim proizvodnje (25,49%), dok je samo 15,69% preduzeća imalo smanjenje obima proizvodnje.

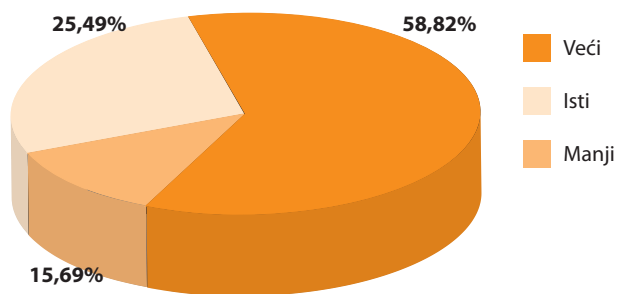
Ukoliko ove rezultate uporedimo sa rezultatima za referentni period iz prethodnog istraživanja, možemo primijetiti da je manji procenat preduzeća imao povećanje obima proizvodnje u prvoj polovini 2014. godine (58,82%) nego u drugoj polovini 2013. godine (72,00%). Međutim, ukoliko rezultate uporedimo

sa očekivanjem preduzeća za prvu polovinu 2014. godine, zaključujemo da su preduzeća poslovala bolje nego što su očekivala (58,82% preduzeća je imalo veći obim proizvodnje, a 45,00% je prognoziralo povećanje obima proizvodnje).

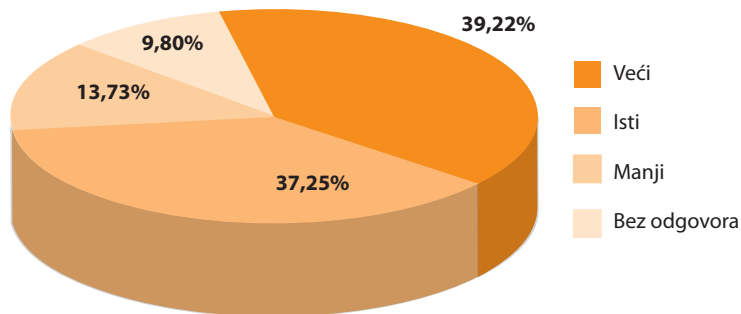
Preduzeća su manje optimistična kada su u pitanju očekivanja u vezi sa povećanjem obima proizvodnje. Iako je 58% anketiranih preduzeća imalo povećanje obima proizvodnje u prethodnom periodu, 39,22% očekuje povećanje obima proizvodnje u drugoj polovini u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (dvije trećine preduzeća koja su imala povećanje obima proizvodnje ne očekuju dalje povećanje u drugoj polovini 2014).

Fizički obim proizvodnje (prva polovina 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013)

Grafikon 1 – Obim proizvodnje, svi sektori zajedno

**Prognoza fizičkog obima proizvodnje
(druga polovina 2014. u odnosu na prvu polovinu 2014)**

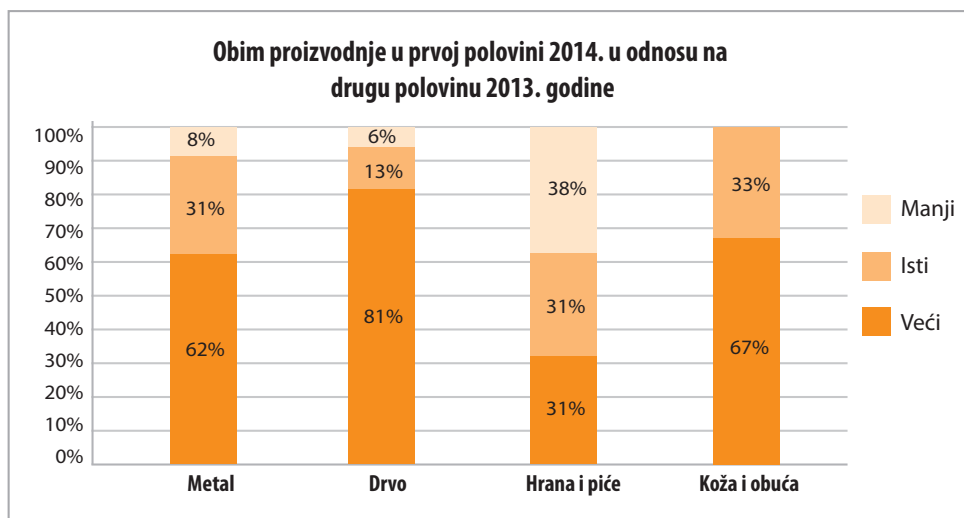
Grafikon 2 – Prognoza obima proizvodnje, svi sektori zajedno

Tabela 1 – Fizički obim proizvodnje u dva posmatrana intervala, svi sektori zajedno

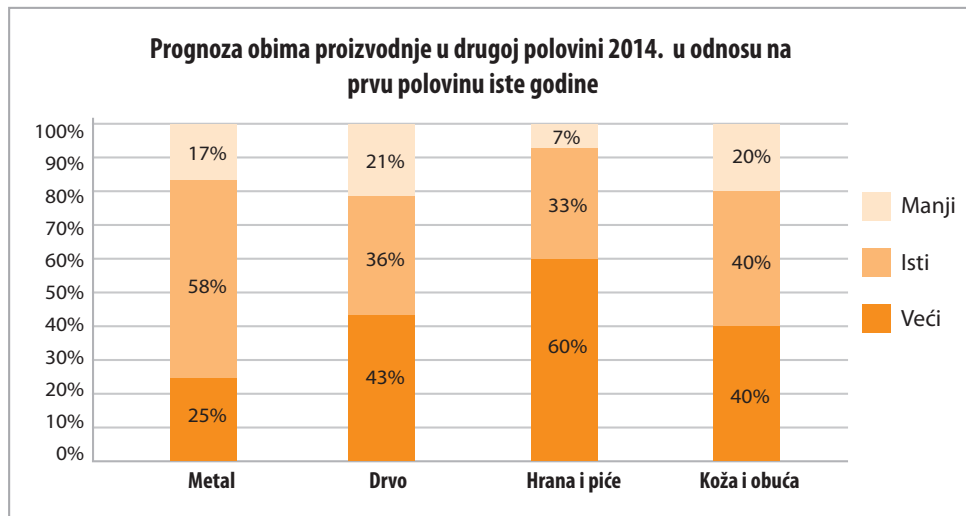
Fizički obim	Prva polovina 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013.	Druga polovina 2014. u odnosu na prvu polovinu 2014. (prognoza)	Indeks
Veći	30	20	66,7
Isti	13	19	146,2
Manji	8	7	87,5
Bez odgovora	0	5	-

Čak 81% anketiranih preduzeća iz oblasti drvne industrije je imalo povećanje obima proizvodnje u prvoj polovini 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013. godine, zatim slijede preduzeća iz oblasti metalske industrije i kože i obuće kod kojih je preko 60% anketiranih preduzeća imalo povećanje obima proizvodnje.

Iako je u 38% anketiranih preduzeća iz oblasti prehrambene industrije došlo do smanjenja obima proizvodnje u prvoj polovini 2014, u drugoj polovini 2014. godine 60% preduzeća iz ovog sektora očekuje povećanje obima proizvodnje.

Grafikon 3 – Obim proizvodnje, po sektorima

Grafikon 4 – Prognozirani obim proizvodnje, po sektorima

2.1.2. Narudžbe sa inostranog tržišta

- Narudžbe sa inostranog tržišta su imala gotovo sva anketirana preduzeća (94% u prvoj polovini 2014).
- Povećanje narudžbi iz inostranstva je imalo 69% drvoprerađivača i 83% preduzeća iz sektora kože i obuće.
- Povećanje narudžbi iz inostranstva očekuje 56% preduzeća iz prehrambene industrije.

Veliki broj anketiranih preduzeća posluje sa inostranim tržištem. Narudžbe sa inostranog tržišta su imala gotovo sva anketirana preduzeća (94% preduzeća) u prvoj polovini 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013. godine. U drugoj polovini 2014. godine broj preduzeća koja planiraju narudžbe sa inostranih tržišta je nešto manji (88% preduzeća).

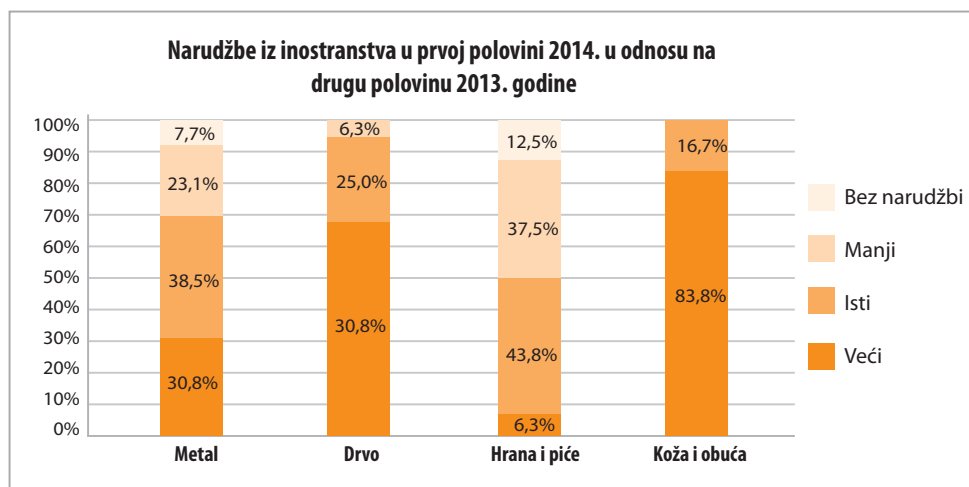
Kod 41,2% anketiranih preduzeća narudžbe sa inostranog tržišta su bile veće u prvoj polovini 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine, trećina preduzeća su imala iste, dok je 19,6% preduzeća imalo manje narudžbi iz inostranstva. U drugoj polovini 2014. godine nešto veći broj preduzeća (45,1%) očekuje povećanje narudžbi iz inostranstva, dok je broj preduzeća koja očekuju smanjenje narudžbi nešto manji u odnosu na ostvarene u prvoj polovini 2014. godine (13,7% u odnosu na 19,6%), što znači da preduzeća

očekuju blago povećanje inostranih narudžbi. Samo 5,9% preduzeća nije odgovorilo na ovo pitanje, te možemo zaključiti da veoma mali broj anketiranih preduzeća nije imao narudžbe iz inostranstva u prvoj polovini 2014. godine. Broj preduzeća koja nisu dala odgovor na prognozu kretanja narudžbi iz inostranstva u drugoj polovini 2014. godine je nešto veći (11,8%).

Tabela 2 – Narudžbe iz inostranstva i prognoza kretanja narudžbi iz inostranstva, svi sektori zajedno

	Prva polovina 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013.		Druga polovina 2014. u odnosu na prvu polovinu 2014.	
	Broj	%	Broj	%
Veće	21	41,2	23	45,1
Iste	17	33,3	15	29,4
Manje	10	19,6	7	13,7
Bez odgovora	3	5,9	6	11,8
Ukupno	51	100,0	51	100,0

Analiza narudžbi iz inostranstva po sektorima ukazuje na to da je u sektorima drvoprerade i kože i obuće zabilježeno povećanje narudžbi iz inostranstva u prvoj polovini 2014. Smanjenje narudžbi u prvoj polovini 2014. godine je najizraženije u sektoru hrane i pića (37,5%), ali se u ovom sektoru u drugoj polovini 2014. godine očekuje najveće povećanje narudžbi iz inostranstva (56,3%).

Grafikon 5 – Narudžbe iz inostranstva, po sektorima

Grafikon 6 – Prognoza narudžbi iz inostranstva, po sektorima

2.1.3. Narudžbe sa domaćeg tržišta

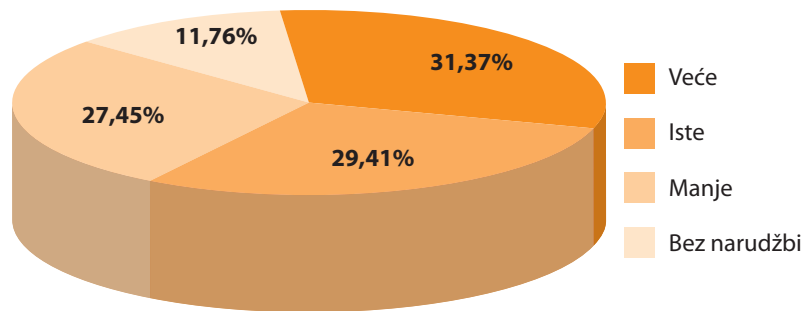

- **Preduzeća više poslovala na inostranom (94% u prvoj polovini 2014. godine) nego na domaćem tržištu (88% u prvoj polovini 2014. godine).**

Narudžbe sa domaćeg tržišta u prvoj polovini 2014. godine je imalo 88% anketiranih preduzeća, dok je u drugoj polovini ove godine ovaj procenat bio nešto manji (86% preduzeća).

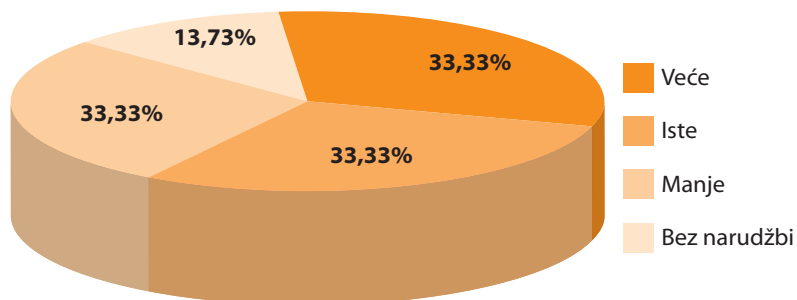
Naredni grafikon pokazuje da je broj preduzeća koja su imala povećanje narudžbi sa domaćeg tržišta u prvoj polovini 2014. godine (31,37%) neznatno veći od broja preduzeća koja su imala smanjenje (27,45%) ili iste narudžbe sa domaćeg tržišta (29,41%). Prognoza narudžbi sa domaćeg tržišta za drugu polovinu 2014. godine ukazuje na blago povećanje narudžbi sa domaćeg tržišta, uz manji broj preduzeća koja očekuju smanjenje narudžbi sa domaćeg tržišta.

Narudžbe sa domaćeg tržišta u prvoj polovini 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013.

Grafikon 7 – Narudžbe sa domaćeg tržišta, svi sektori zajedno

Prognoza narudžbi sa domaćeg tržišta u drugoj polovini 2014. u odnosu na prvu polovinu 2013.

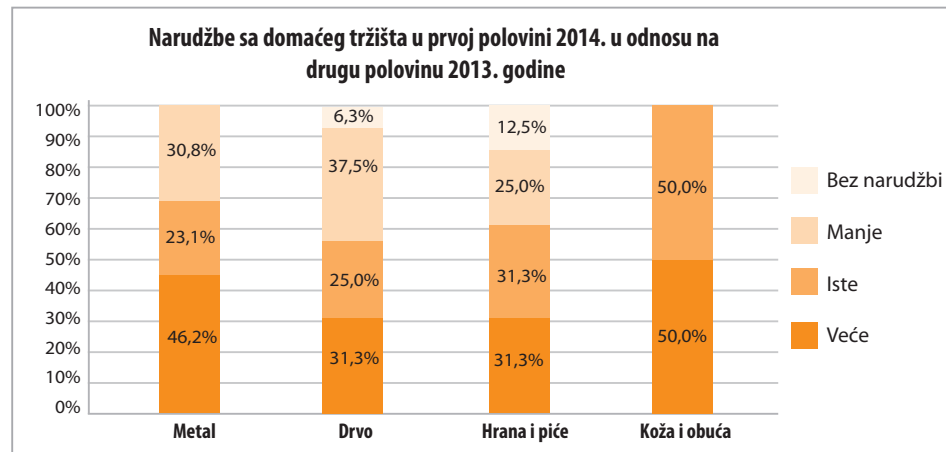

Grafikon 8 – Prognoza narudžbi sa domaćeg tržišta, svi sektori zajedno

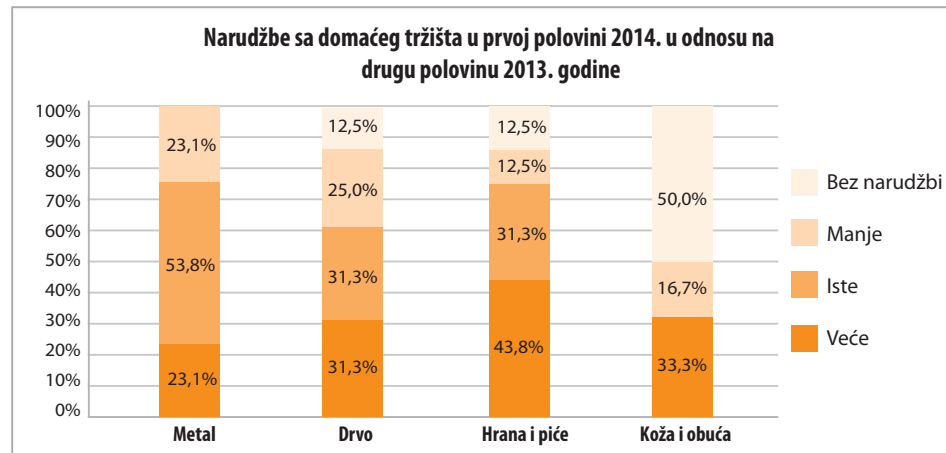
Sektorski posmatrano, gotovo polovina anketiranih preduzeća (46,2%) iz sektora metaloprerade je zabilježila veće narudžbe sa domaćeg tržišta u prvoj polovini 2014. godine. Takav trend preduzeća iz ovog sektora ne očekuju u drugoj polovini godine jer povećanje narudžbi sa domaćeg tržišta očekuje tek četvrtina anketiranih preduzeća iz ovog sektora (23,1%). Najveći broj preduzeća iz ovog sektora očekuje stagnaciju narudžbi sa domaćeg tržišta (53,8%).

Najveći procenat drvoprerađivača je imao smanjenje narudžbi sa domaćeg tržišta u prvoj polovini 2014. godine (37,5%). Kada je u pitanju druga polovina 2014. godine, 25% preduzeća očekuje smanjenje narudžbi sa domaćeg tržišta u odnosu na prvu polovinu 2014. godine. Polovina anketiranih preduzeća iz sektora kože i obuće nije imalo narudžbe sa domaćeg tržišta, dok su kod polovine preduzeća narudžbe ostale na istom nivou u prvoj polovini 2014. godine. U drugoj polovini godine dva anketirana preduzeća iz ovog sektora očekuju povećanje narudžbi sa domaćeg tržišta. Ukoliko uporedimo narudžbe preduzeća iz svih sektora obuhvaćenih anketom, možemo primijetiti da su preduzeća više oslonjena na inostrano nego na domaće tržište.

Grafikon 9 – Narudžbe sa domaćeg tržišta, po sektorima

Grafikon 10 – Prognoza narudžbi sa domaćeg tržišta, po sektorima

2.2. Finansije

2.2.1. Finansijski rezultat

- **Povećanje dobiti u drugoj polovini 2014. godine očekuje 45% preduzeća.**

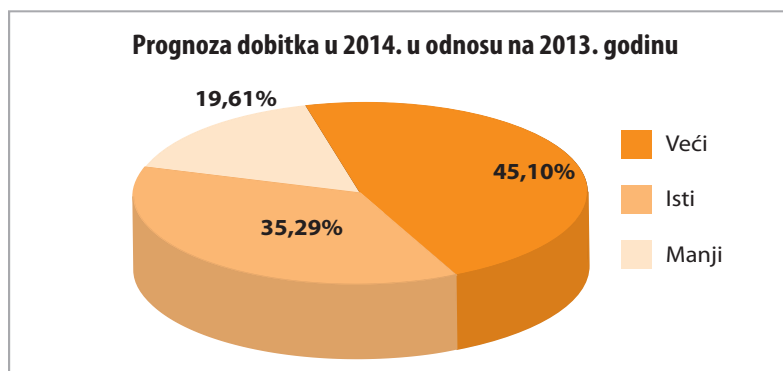
Prognoza finansijskog rezultata anketiranih preduzeća pokazuje da najveći broj preduzeća očekuje povećanje dobitka u 2014. godini (45% preduzeća). Samo dva anketirana preduzeća očekuju povećanje gubitka u 2014. godini. Smanjenje dobiti očekuje 19,61% anketiranih preduzeća.

Imajući u vidu činjenicu da je 29% anketiranih preduzeća pretrpjelo direktnu, a 65% preduzeća indirektnu štetu u poplavama od maja 2014. godine, možemo reći da rezultati o prognoziranoj dobiti preduzeća zaista ulijevaju opravdan optimizam u poslovanje preduzeća i dokazuje sposobnost preduzeća da se suočavaju i prilagođavaju nepredviđenim situacijama. To dokazuju i odgovori koje smo dobili na pitanje o broju zaposlenih, gdje je trećina preduzeća, koja su direktno pogođena poplavama, imala povećanje broja radnika u prvoj polovini 2014, a čak dvije trećine pogođenih preduzeća očekuje povećanje broja zaposlenih radnika u drugoj polovini 2014. godine.

Tabela 4 – Prognoza finansijskog rezultata u 2014. godini u odnosu na 2013.

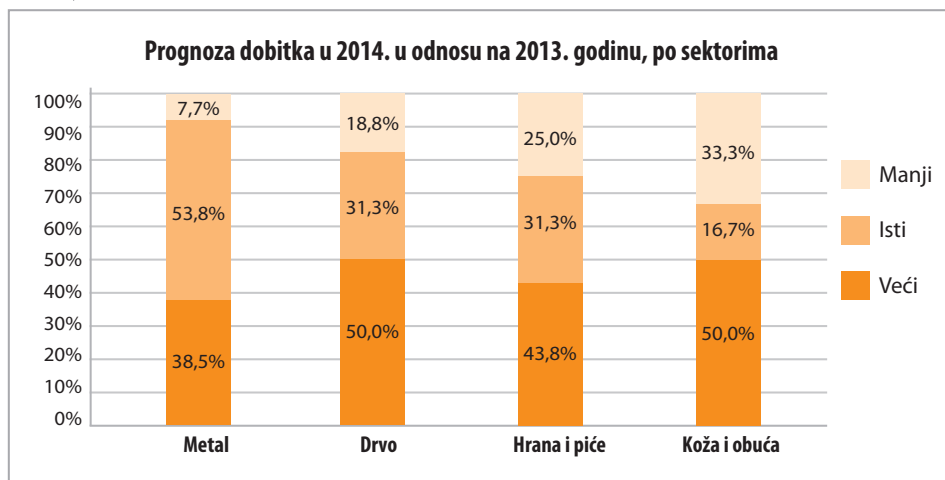
		Finansijski rezultat 2014. u odnosu na 2013. (prognoza)		
		Veći	Isti nivo	Manji
Finansijski rezultat	Dobitak	23	18	10
	Gubitak	2	3	

Grafikon 11 – Prognoza dobitka u 2014. u odnosu na 2013. godinu, svi sektori zajedno

Prognoza dobitka za 2014. godinu po sektorima ponovo ulijeva optimizam. Svako drugo preduzeće iz sektora drvoprerade i kože i obuće očekuje povećanje dobitka u 2014. godini. Iz prehrambene industrije 43,8% preduzeća takođe očekuju povećanje dobitka.

Najveći procenat preduzeća iz oblasti metaloprerađivačke industrije očekuje isti nivo dobitka (54% anketiranih preduzeća iz ovog sektora) ali, u odnosu na druge sektore, najmanji procenat preduzeća iz ovog sektora očekuju smanjenje dobitka u 2014. godini (7,7%). Svako treće preduzeće iz sektora kože i obuće i svako četvrto iz sektora prehrambene industrije očekuje smanjenje dobitka u 2014. u odnosu na 2013. godinu.

Grafikon 12 – Prognoza dobitka u 2014. u odnosu na 2013. godinu, po sektorima

2.2.2. Nenaplaćena potraživanja

- **Preduzeća ne očekuju veće promjene kada je riječ o nenaplaćenim potraživanjima.**

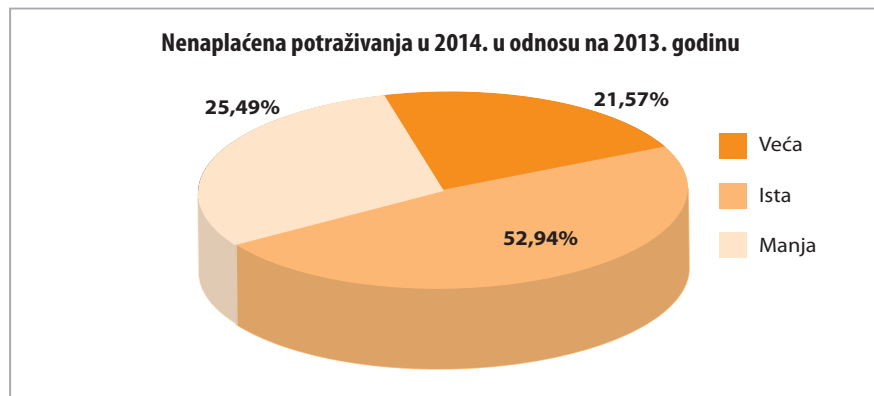
Analiza pokazuje da nešto više od polovine anketiranih preduzeća očekuje da će problem sa nenaplaćenim potraživanjima ostati na istom nivou kao i u 2013. godini, dok četvrtina anketiranih preduzeća očekuje smanjenje nenaplaćenih potraživanja, što daje optimističnu sliku za poslovanje preduzeća, posmatranu sa ovog stanovišta. Povećanje nenaplaćenih potraživanja u 2014. godini očekuje 21,6% preduzeća.

Tabela 5 – Nenaplaćena potraživanja u 2014. u odnosu na 2013. godinu (prognoza), svi sektori zajedno

		Broj	%
Prognoza kretanja u 2014. u odnosu na 2013. godinu	Veća	11	21,6
	Ista	27	52,9
	Manja	13	25,5
	Ukupno	51	100,0

Grafikon 13 – Nenaplaćena potraživanja, svi sektori zajedno

Ako posmatramo sektorsku strukturu nenaplaćenih potraživanja u svim sektorima, svako drugo preduzeće očekuje isto stanje u vezi sa naplativost potraživanja u 2014. godini. Može se uočiti da je sektor drvoprerađivačke u nešto povoljnijoj situaciji u odnosu na druge sektore kada je u pitanju naplativost potraživanja. Vjerovatno orijentisanost sektora drvoprerađivačke na inostrano tržište (veza sa pitanjem koje se odnosi na narudžbe sa inostranog tržišta) utiče na veću naplativost potraživanja preduzeća u ovom sektoru. U prilog pozitivnoj slici ovog sektora idu i očekivanja preduzeća da će u 2014. godini imati manje neplaćenih potraživanja nego u 2013. godini (37,5% preduzeća očekuje smanjenje nenaplaćenih potraživanja). Sektor kože i obuće takođe pokazuje pozitivna očekivanja po ovom pitanju, samo jedno anketirano preduzeće očekuje povećanje nenaplaćenih potraživanja. Gotovo trećina anketiranih preduzeća iz oblasti metaloprerađivačke industrije i četvrtina preduzeća iz prehrambene industrije očekuje povećanje nenaplaćenih potraživanja u 2014. godini.

Tabela 6 – Nenaplaćena potraživanja, po sektorima

			Sektor				Ukupno
			Metal	Drvo	Hrana i piće	Koža i obuća	
Nenaplaćena potraživanja 2014/2013.	Veća	Broj	4	2	4	1	11
		%	30,8%	12,5%	25,0%	16,7%	21,6%
	Ista	Broj	7	8	9	3	27
		%	53,8%	50,0%	56,2%	50,0%	52,9%
	Manja	Broj	2	6	3	2	13
		%	15,4%	37,5%	18,8%	33,3%	25,5%
Ukupno		Broj	13	16	16	6	51
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

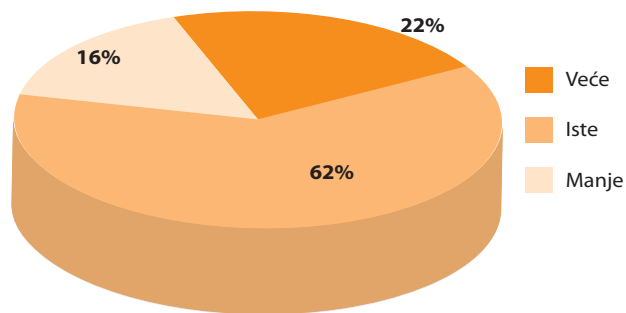
2.2.3. Obaveze

- **Preduzeća očekuju isto stanje u vezi sa obavezama prema dobavljačima.**

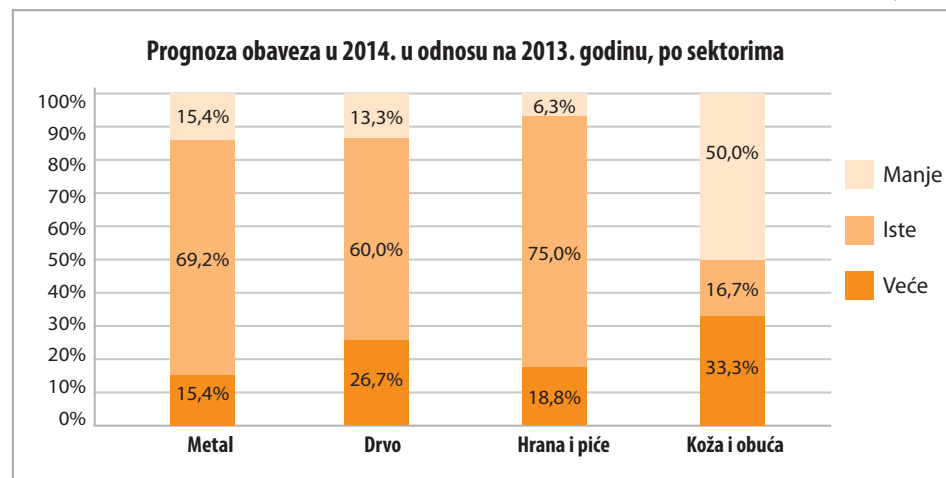
Većina anketiranih preduzeća smatra da će obaveze prema dobavljačima ostati iste u 2014. godini u odnosu na 2013.

Prognoza obaveza u 2014. u odnosu na 2013. godinu

Grafikon 14 – Procijenjeni nivo obaveza u 2014. godini u odnosu na 2013.

Najveći broj preduzeća iz sektora drvne industrije prognozira da bi obaveze prema dobavljačima mogle biti veće u 2014. godini (26% anketiranih preduzeća iz ovog sektora). Najveći broj preduzeća iz sektora kože i obuće (3) planira smanjenje obaveza prema dobavljačima u 2014. godini, što čini polovinu anketiranih preduzeća iz ovog sektora.

Grafikon 15 – Prognoza obaveza, po sektorima

2.3. Radna snaga i vještine

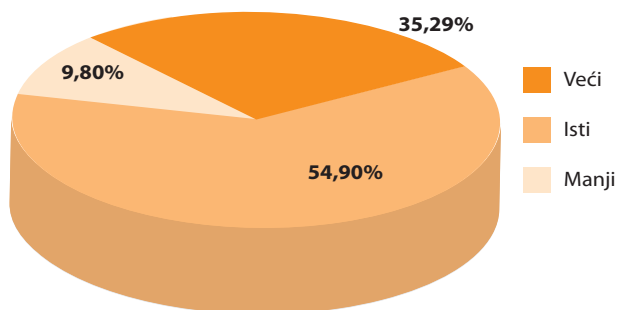
2.3.1. Broj zaposlenih

- **Broj zaposlenih radnika je povećan u 35% preduzeća u prvoj polovini 2014, a 45% preduzeća očekuje povećanje broja zaposlenih u drugoj polovini 2014. godine.**

Broj zaposlenih u prvoj polovini 2014, u odnosu na drugu polovinu 2013. godine, povećao se kod 35,29% preduzeća što pokazuje da su se ostvarile prognoze preduzeća o planiranom povećanju broja radnika iz prethodne ankete (u prethodnoj anketi 33% preduzeća je planiralo povećanje broja radnika u prvoj polovini 2014. godine). Samo 5 anketiranih preduzeća je imalo smanjenje broja zaposlenih u prvoj polovini 2014. godine, od toga dva preduzeća koja su bila direktno i tri preduzeća koja su bila indirektno pogođena poplavama u prethodnom periodu. Međutim, pozitivno je da upravo dva navedena preduzeća koja su smanjila broj zaposlenih u prvoj polovini 2014. godine i pretrpjela direktnu štetu od poplava planiraju povećanje broja zaposlenih već u drugoj polovini 2014.

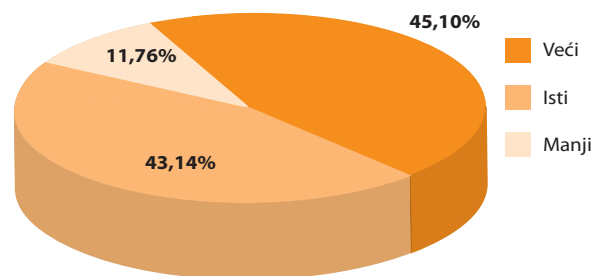
Broj zaposlenih u prvoj polovini 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013.

Grafikon 16 – Broj zaposlenih, svi sektori

Predviđeni broj zaposlenih u drugoj polovini 2014. godini ulijeva optimizam jer pokazuje da najveći broj anketiranih preduzeća planira da poveća broj zaposlenih radnika u drugoj polovini 2014. godine (45,1% preduzeća) i pored činjenice da nešto veći broj preduzeća planira da smanji broj radnika u narednom periodu (6 preduzeća).

Broj zaposlenih u prvoj polovini 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013.

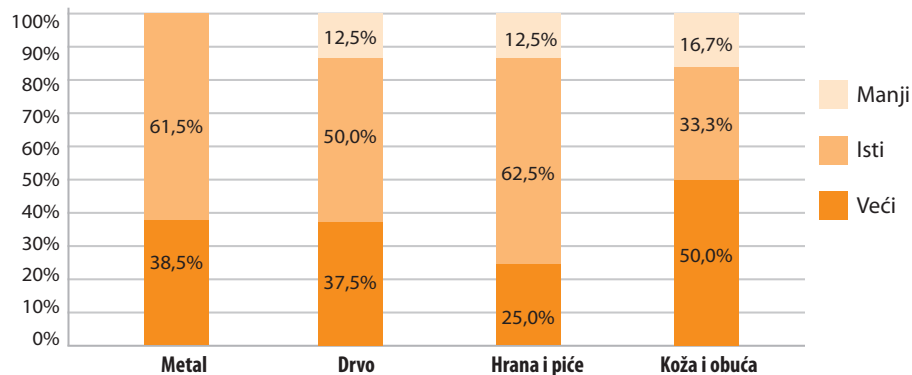

Grafikon 17 – Prognoza broja zaposlenih, svi sektori zajedno

Kada posmatramo broj zaposlenih prema sektorima, polovina anketiranih preduzeća iz sektora kože i obuće je imala povećanje broja zaposlenih u prvoj polovini 2014. godine. Preduzeća iz metaloprerađivačke industrije nisu imala smanjenje broja zaposlenih u istom periodu (38,5% povećanje broja zaposlenih i 61,5% isti broj zaposlenih). Kod 37,5% preduzeća iz oblasti drvne industrije je zabilježeno povećanje broja zaposlenih, a polovina preduzeća iz ovog sektora je zadržala isti broj zaposlenih u ovom periodu.

Najveći broj preduzeća iz sektora prehrambene industrije je zadržao isti broj zaposlenih u prvoj polovini 2014. godine (62,5%), dok je povećanje broja zaposlenih u ovom sektoru imala četvrtina preduzeća.

Broj zaposlenih u prvoj polovini 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013.

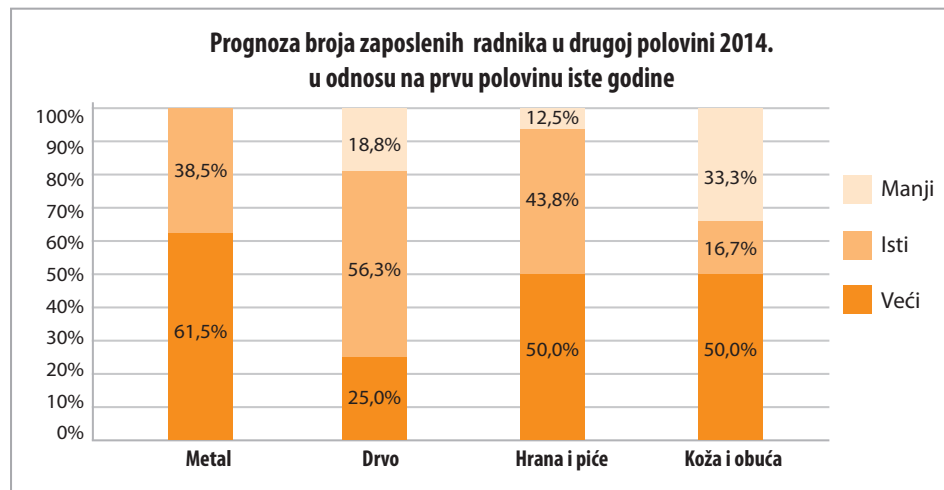

Grafikon 18 – Broj zaposlenih, po sektorima

U svim sektorima, osim drvoprerade, polovina i više od polovine preduzeća očekuje povećanje broja zaposlenih u drugoj polovini 2014. godine. Najveći broj preduzeća iz oblasti drvoprerađivačke industrije ne očekuje promjene broja zaposlenih u drugoj polovini godine (56% preduzeća), dok tri anketirana preduzeća očekuju i smanjenje broja zaposlenih u narednom periodu (ukupno šest anketiranih preduzeća očekuju smanjenje broja zaposlenih).

Imajući u vidu veliki broj radnika koje zapošljavaju preduzeća iz kože i obuće, izdvajamo činjenicu da dva preduzeća iz ovog sektora planiraju smanjenje broja radnika u drugoj polovini 2014. godine.

Grafikon 19 – Prognoza broja zaposlenih, po sektorima

2.3.2. Stanje vještina

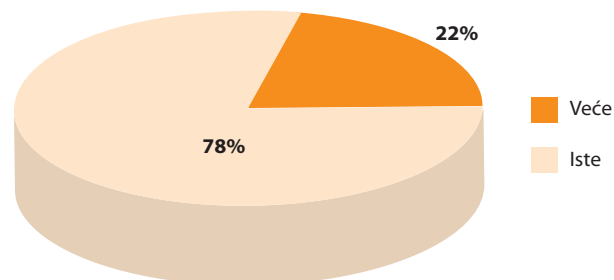
- Vještine radnika su unaprijeđene u 22% preduzeća, uglavnom kod preduzeća koja su imala povećanje broja zaposlenih radnika.

Polugodišnji period provođenja anketiranja nam ne omogućava dobijanje kompletne slike o trendovima kretanja vještina radnika, s obzirom na to da se stanje vještina mijenja u dužem vremenskom periodu ili sa novim zapošljavanjem radnika. I pored toga, 22% preduzeća je unaprijedilo vještine svojih zaposlenih u prvoj polovini 2014. godine, dok prognoza pokazuje da još veći broj preduzeća (24,49%) očekuje da se stanje vještina popravi u drugoj polovini 2014. godine.

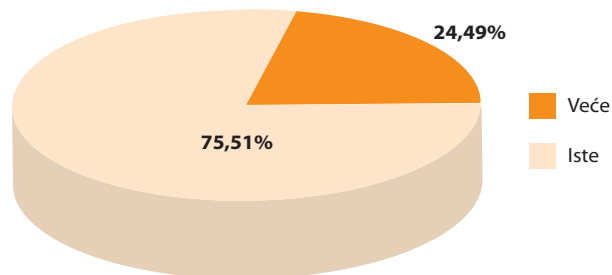
Analiza pokazuje da je unapređenje vještina radnika povezano sa novim zapošljavanjem radnika jer je 7 od 11 preduzeća, koja su unaprijedila vještine radnika, povećalo broj zaposlenih u prvoj polovini 2014. godine.

Vještine radnika u prvoj polovini 2014. u odnosu na drugu polovinu 2013. godine

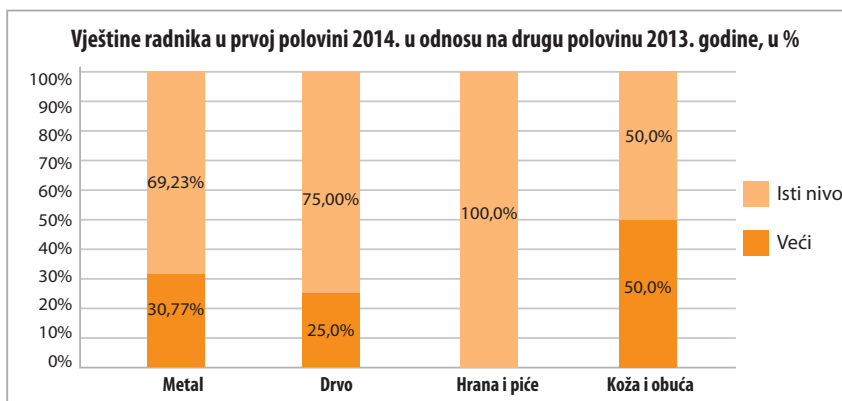
Grafikon 20 – Vještine radnika, svi sektori

Prognoza vještina radnika u drugoj polovini 2014. u odnosu na prvu polovinu iste godine

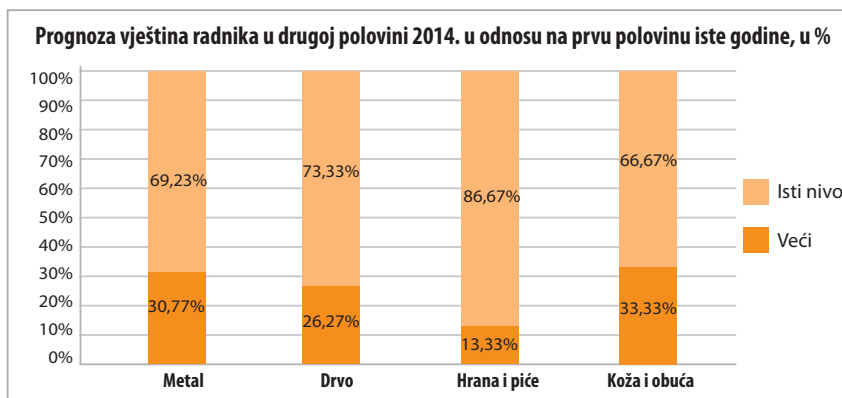
Grafikon 21 – Prognoza vještina radnika, svi sektori zajedno

Polovina preduzeća iz oblasti kože i obuće je unaprijedila vještine svojih radnika u prvoj polovini 2014. godine, zatim slijede preduzeća iz metaloprerađivačke industrije (30,77%), dok je četvrtina preduzeća iz sektora drvoprerađivačke industrije unaprijedila vještine svojih radnika u navedenom periodu. Preduzeća iz sektora prehrambene industrije zadržala su isti nivo vještina radnika u odnosu na prethodni period.

Grafikon 22 – Vještine radnika, po sektorima

Analiza pokazuje da većina preduzeća u kojima je stanje vještina radnika unaprijeđeno u prvoj polovini godine, planira i dalje unapređenje vještina svojih radnika u drugoj polovini 2014. godine. Odnosno 72,72% preduzeća, koja su unaprijedila vještine svojih radnika u prvoj polovini godine, planira da nastavi unapređenja i u drugoj polovini 2014. godine. Prognoza stanja vještina za drugu polovinu 2014. godine pokazuje da i preduzeća iz sektora prehrambene industrije planiraju unapređenje vještina svojih radnika, iako i dalje u manjem broju nego preduzeća iz drugih sektora.

Grafikon 23 – Prognoza vještina radnika, po sektorima

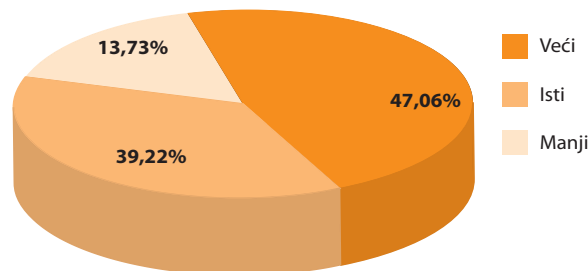
2.4. Kapaciteti

- **Gotovo sva preduzeća očekuju isti ili veći stepen korištenja kapaciteta u drugoj polovini 2014.**
- **Trećina prehrambenih preduzeća je imala manji stepen korištenja kapaciteta u prvoj polovini 2014.**

Gotovo polovina anketiranih preduzeća (47,06%) je imala povećanje stepena korištenja kapaciteta u prvoj polovini 2014. godine. Prema podacima iz prethodne ankete, 59% preduzeća je imalo povećanje korištenje kapaciteta u drugoj polovini 2013, što nam pokazuje trend povećanja stepena korištenja kapaciteta kod preduzeća.

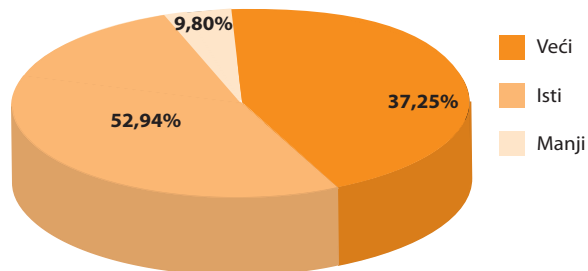
**Stepen korištenja kapaciteta u prvoj polovini 2014.
u odnosu na drugu polovinu 2013. godine**

Grafikon 24 – Stepen korištenja kapaciteta, svi sektori zajedno

Prognoze stepena korištenja kapaciteta pokazuju da većina preduzeća planira da posluje sa istim stepenom korištenja kapaciteta, ali ipak procenat preduzeća koja planiraju da povećaju stepen korištenja kapaciteta od 37,25% nije zanemariiv, posebno imajući u vidu mali procenat preduzeća koja su poslovala (13,73%) ili planiraju (9,8%) da posluju sa smanjenim stepenom korištenja kapaciteta.

**Procjena stepena korištenja kapaciteta u drugoj polovini 2014.
u odnosu na prvu polovinu iste godine**

Grafikon 25 – Prognoza stepena korištenja kapaciteta, svi sektori zajedno

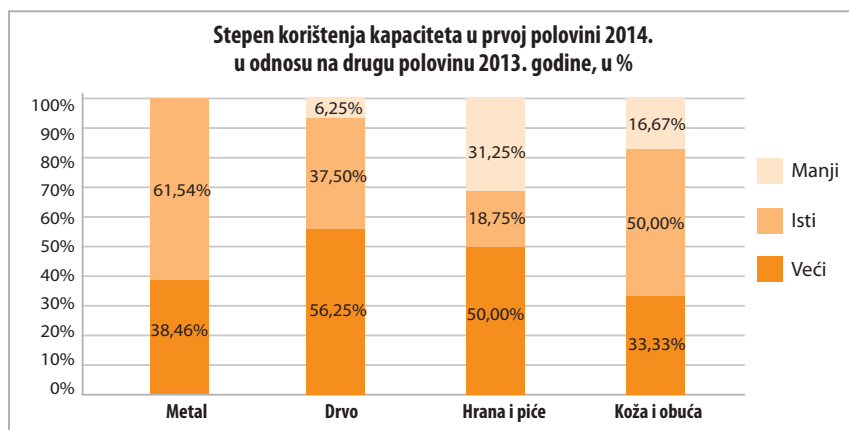
Sektorski posmatrano, u prvoj polovini 2014. godine, u odnosu na drugu polovinu 2013, najveći broj preduzeća iz sektora drvoprerađivačke industrije je postigao povećanje stepena korištenja kapaciteta (56,25%).

Najveći broj preduzeća koja su zadržala isti stepen iskorištenosti kapaciteta u prvoj polovini 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine, pripadaju sektoru metaloprerađivačke industrije (61,54%).

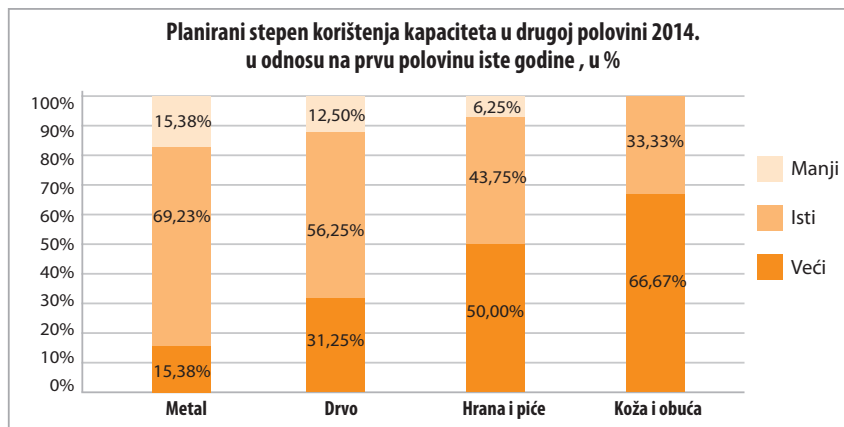
Smanjenje iskorištenosti kapaciteta u prvoj polovini 2014. godine je zabilježeno kod najvećeg broja preduzeća iz prehrambene industrije (31,25%), ali se u drugoj polovini 2014. godine, vjerovatno zbog sezonskog uticaja na poslovanje preduzeća u ovom sektoru, očekuje povećanje iskorištenosti kapaciteta u 50% anketiranih preduzeća.

Planirano povećanje stepena korištenja kapaciteta je najizraženije u sektoru kože i obuće, gdje čak četiri od šest anketiranih preduzeća planira da poveća stepen korištenja kapaciteta u drugoj polovini 2014. godine.

Grafikon 26 – Korištenje kapaciteta, po sektorima

Grafikon 27 – Prognoza korištenja kapaciteta, po sektorima

2.5. Investicije

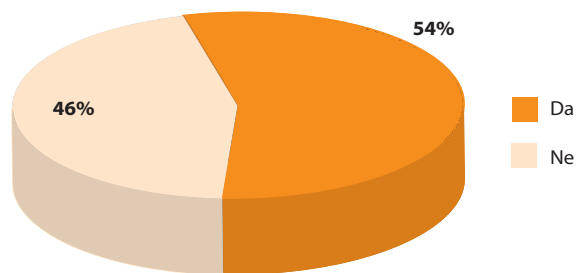
2.5.1. Investicije u unapređenje poslovanja (inovacije)

- **Preduzeća investiraju u unapređenje poslovanja (inovacije) i planiraju dalja ulaganja.**

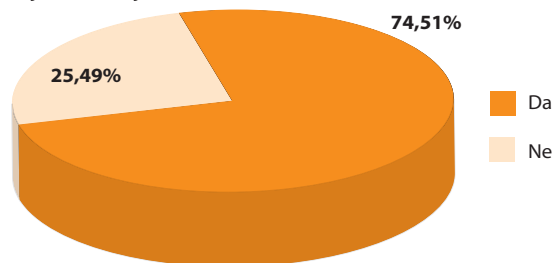
Više od polovine preduzeća (54%) je imalo investicije u unapređenje poslovanja u prvoj polovini 2014. godine, dok čak tri četvrtine preduzeća planira investicije u unapređenje poslovanja u drugoj polovini 2014. godine.

Da li je u prvoj polovini 2014. bilo investicija u unapređenje poslovanja (inovacije)?

Grafikon 28 – Investicije u unapređenje poslovanja (inovacije), svi sektori zajedno

Da li planirate u drugoj polovini 2014. investirati u unapređenje poslovanja (inovacije)?

Grafikon 29 – Prognoza investicija u unapređenje poslovanja (inovacije), svi sektori zajedno

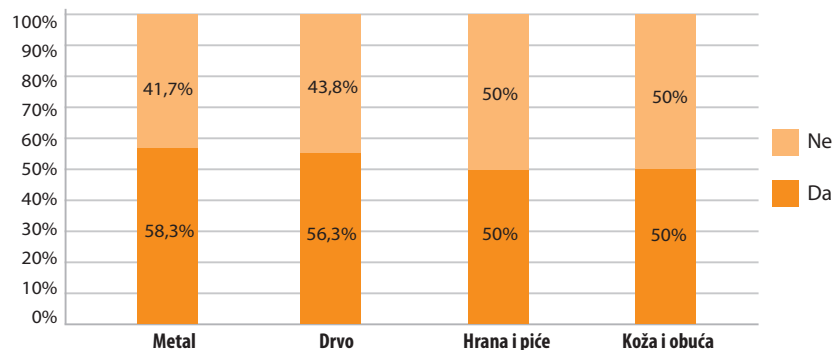
Uporedni prikaz dva vremenska perioda (prva i druga polovina 2014. godine) pokazuje da najveći broj preduzeća koji je ulagao u inovacije u prvoj polovini godine planira i dalja ulaganja (24 preduzeća). Pozitivno je da 13 preduzeća koja nisu imala investicije u unapređenje poslovanja u prvoj polovini 2014. godine, planira ovu vrstu investicija u drugoj polovini 2014. godine. Deset preduzeća nisu imala niti planiraju ulaganje u unapređenje poslovanja u narednom periodu.

Tabela 7 – Investicije u inovacije (prva i druga polovina 2014. godine)

		Druga polovina 2014. godine		Ukupno
		Da	Ne	
Prva polovina 2014. godine	Da	24	3	27
	Ne	13	10	23
Ukupno		37	13	50

Ako investicije u inovacije posmatramo sektorski, u svim sektorima je najmanje polovina preduzeća imala investicije u unapređenje poslovanja u prvoj polovini 2014. godine. U drugoj polovini godine većina preduzeća iz svih sektora planira investicije u unapređenje poslovanja: sva anketirana preduzeća iz sektora kože i obuće, 81,25% preduzeća iz drvoprerade, 68,75% preduzeća iz prehrambene industrije i 61,54% preduzeća iz metaloprerade.

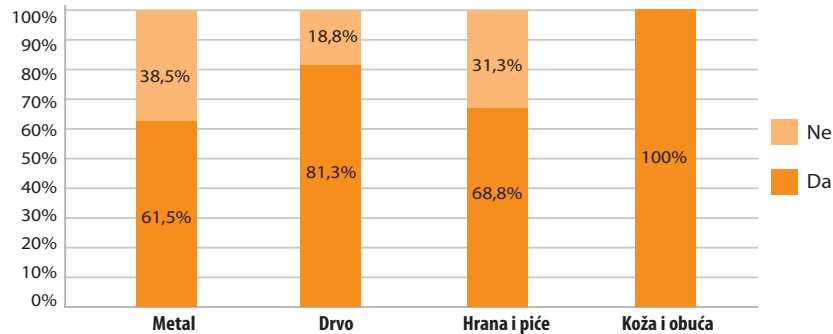
Da li je u prvoj polovini 2014. bilo investicija u unapređenje poslovanja (inovacije)?

Grafikon 30 – Investicije u inovacije, po sektorima

Da li u drugoj polovini 2014. planirate investirati u unapređenje poslovanja (investicije)?

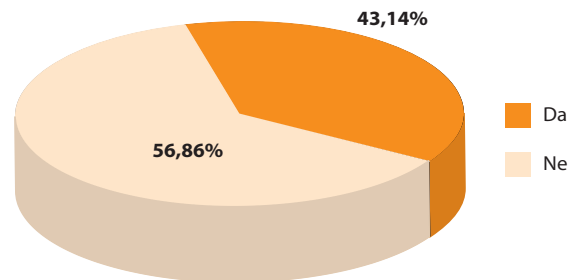
Grafikon 31 – Prognozirane investicije u inovacije, po sektorima

2.5.2. Investicije u infrastrukturu i objekte

- Povećanje investicija u infrastrukturu i objekte.
- Gotovo sva preduzeća pogođena poplavama planiraju investicije u infrastrukturu i objekte u drugoj polovini 2014. godine.

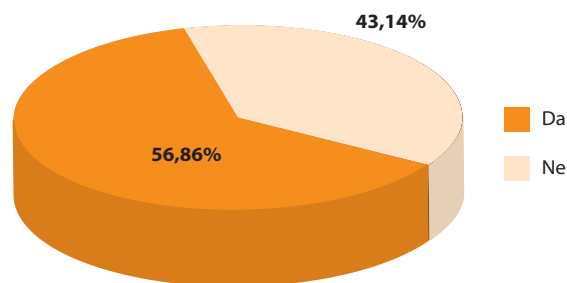
Investicije u infrastrukturu i objekte je imalo 43% anketiranih preduzeća u prvoj polovini 2014. godine. Pored toga, planira se povećanje investiranja u ove svrhe u drugoj polovini 2014. godine (56,86% preduzeća).

Da li je u prvoj polovini 2014. godine bilo investicija u infrastrukturu i objekte?

Grafikon 32 – Investicije u infrastrukturu i objekte, svi sektori zajedno

Da li planirate u drugoj polovini 2014. godine investirati u infrastrukturu i objekte?

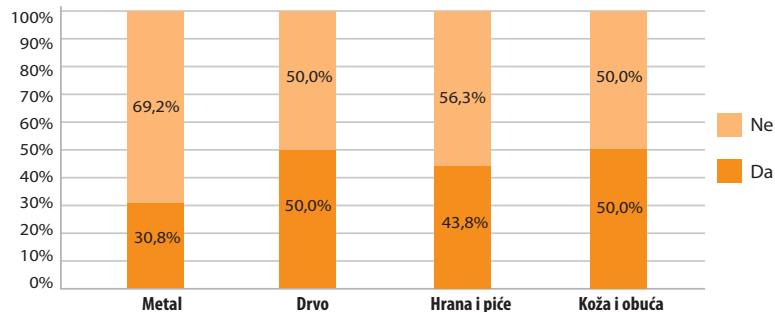
Grafikon 33 – Prognoza investiranja u infrastrukturu i objekte, svi sektori zajedno

S obzirom na mogući uticaj poplava na planirana ulaganja u infrastrukturu i objekte, izdvojili smo preduzeća koja su imala direktnu štetu od poplava (ukupno 15 anketiranih preduzeća) i rezultati su pokazali uticaj poplava na povećanje ulaganja u infrastrukturu i objekte u drugoj polovini 2014. godine. Gotovo sva preduzeća pogođena poplavama planiraju investicije u infrastrukturu i objekte u drugoj polovini 2014. godine (13 preduzeća).

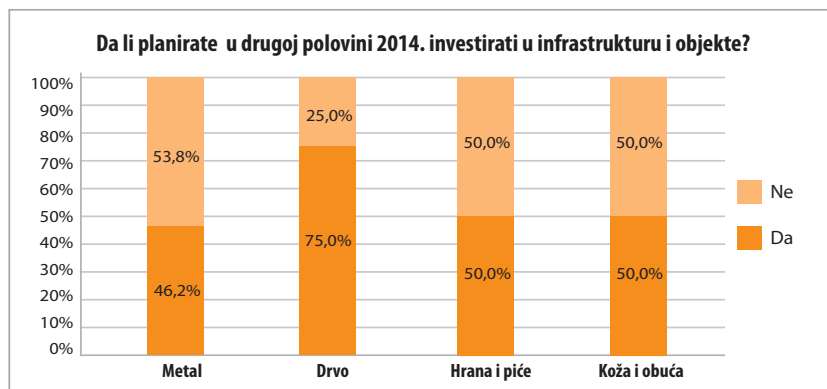
Sektorska analiza pokazuje da su preduzeća iz svih sektora imala ulaganja u infrastrukturu i objekte u prvoj polovini i da planiraju dalja ulaganja u drugoj polovini 2014. godine.

Tri četvrtine preduzeća iz oblasti drvoprerađivačke industrije planira ulaganje u infrastrukturu i objekte u drugoj polovini 2014. godine.

Da li je u prvoj polovini 2014. bilo investicija u infrastrukturu i objekte?

Grafikon 34 – Investicije u infrastrukturu i objekte, po sektorima

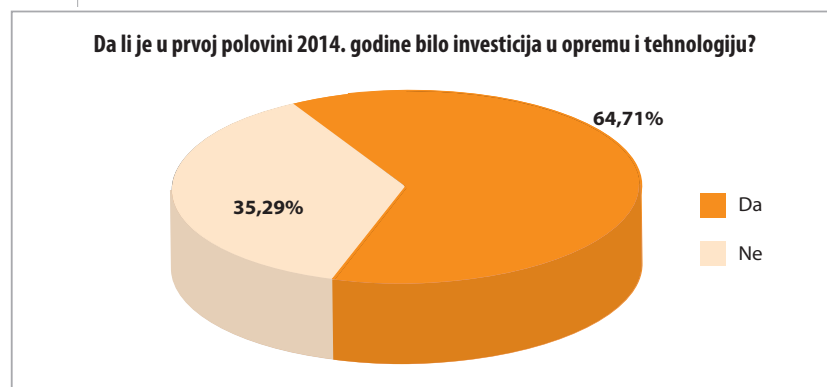
Grafikon 35 – Prognozirane investicije u infrastrukturu i objekte, po sektorima

2.5.3. Investicije u opremu i tehnologiju

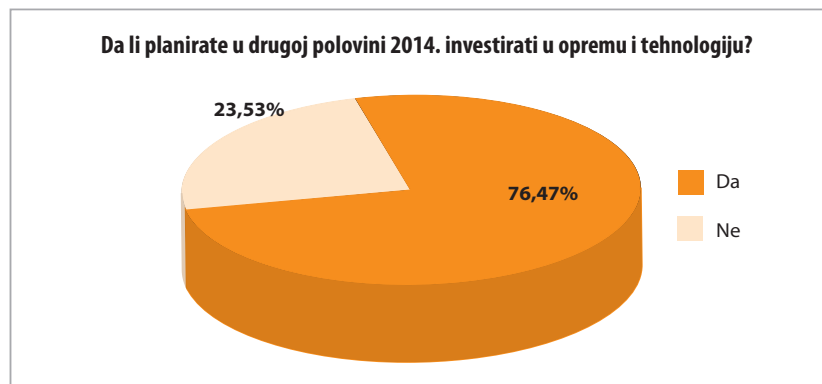
- Većina preduzeća je investirala u opremu i tehnologije i planiraju dalja ulaganja.

Ulaganja u opremu i tehnologiju pokazuju da je veliki procenat preduzeća (64,71%) investirao u ovu vrstu investicije u prvoj polovini 2014. godine, dok čak 76,47% preduzeća planira da investira u opremu i tehnologiju u drugoj polovini godine.

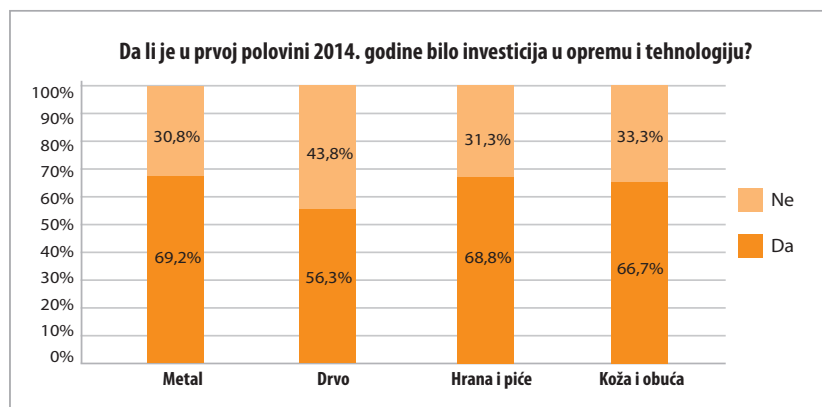
Grafikon 36 – Investicije u opremu i tehnologiju, svi sektori zajedno

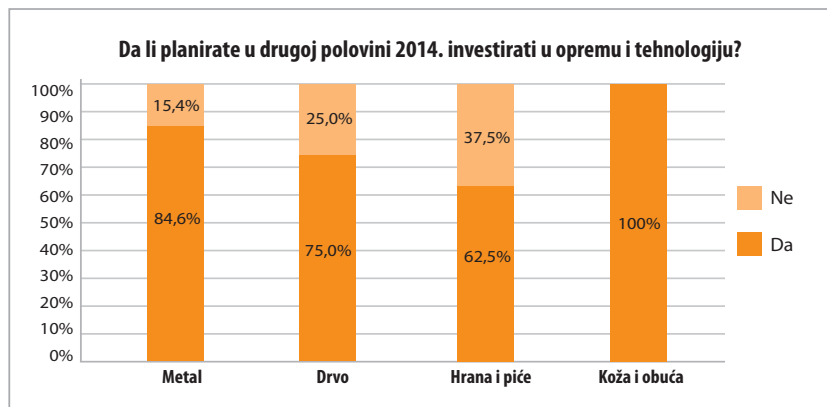
Grafikon 37 – Prognoza investicija u opremu i tehnologiju, svi sektori zajedno

Kada je u pitanju sektorska struktura ulaganja u opremu i tehnologiju, u svim sektorima dominiraju preduzeća koja su imala ovu vrstu investicije u prvoj polovini 2014. godine u odnosu na preduzeća koja nisu imala ovu vrstu ulaganja. U drugoj polovini 2014. godine ova vrsta ulaganja je još značajnija, posebno u sektoru kože i obuće gdje sva preduzeća planiraju ulaganje u opremu i tehnologiju, i sektorima drvoprerađivačke i metaloprerađivačke gdje je veći broj preduzeća koja planiraju ovu vrstu ulaganja u odnosu na broj preduzeća koja su imala ovu vrstu ulaganja u prvoj polovini 2014. godine.

Grafikon 38 – Investicija u opremu i tehnologiju, po sektorima

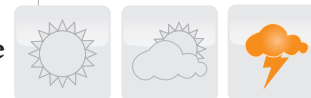

Grafikon 39 – Planirane investicije u opremu i tehnologiju, po sektorima

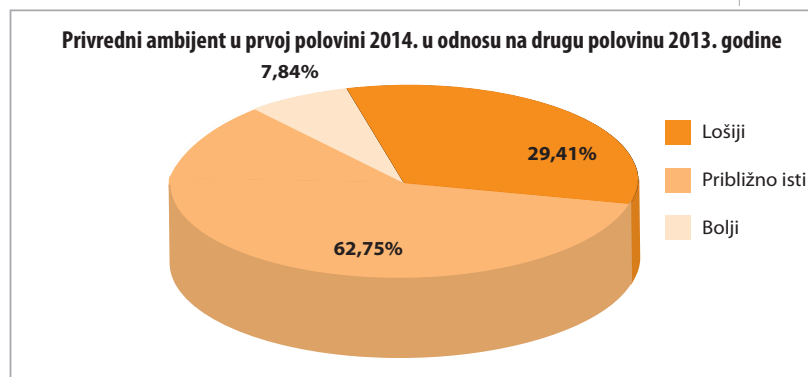
2.6. Privredni ambijent

- **Preduzeća smatraju da je privredni ambijent isti (preko 60% preduzeća) ili lošiji za poslovanje (oko 30% preduzeća).**

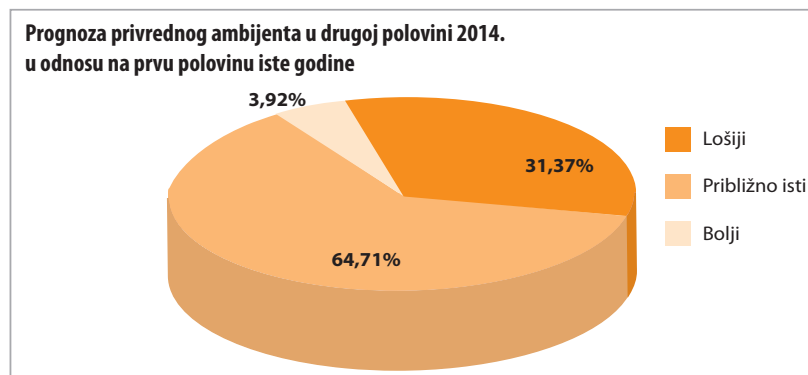

Kada je u pitanju privredni ambijent za poslovanje, preduzeća su vrlo oprezna pri davanju pozitivnih ocjena. Većina preduzeća smatra da je privredni ambijent ostao isti u odnosu na drugu polovinu 2013. godine i ne očekuju velika poboljšanja u drugoj polovini 2014. godine (64,71% preduzeća). Čak trećina ispitanika smatra da je privredni ambijent bio lošiji u odnosu na drugu polovinu 2013. godine i da će biti lošiji u drugoj polovini 2014. godine. Samo je 7,84% ispitanika primijetilo poboljšanje poslovnog ambijenta u prvoj polovini 2014. godine, dok samo 3,92% ispitanika očekuje poboljšanja u drugoj polovini godine.

Grafikon 40 – Ocjena privrednog ambijenta, svi sektori zajedno

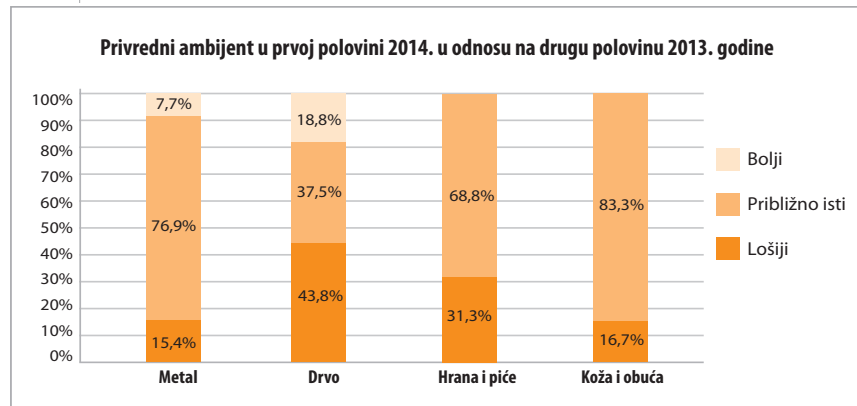

Grafikon 41 – Prognoza privrednog ambijenta, svi sektori zajedno

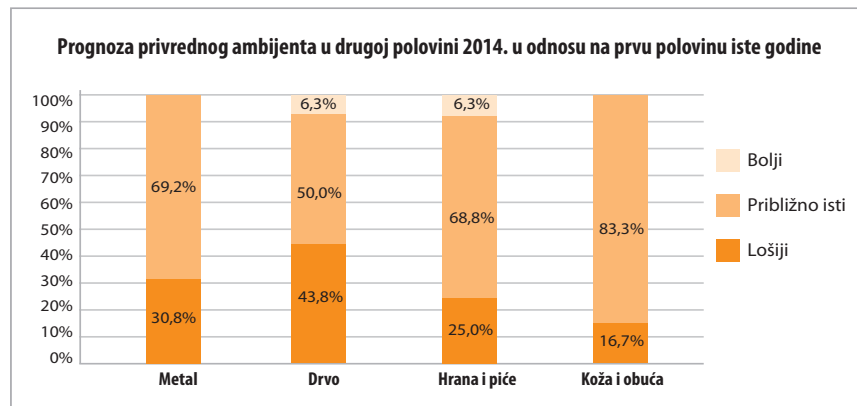

Pesimizam u pogledu privrednog okruženja je najizraženiji kod preduzeća iz sektora drvoprerađivačke i prehrambene industrije. Čak 43,8% drvoprerađivača misli da je privredni ambijent bio lošiji u prvoj polovini 2014. godine i da će biti lošiji u narednom periodu, dok 31,3% preduzeća iz oblasti prehrambene industrije smatra da je privredni ambijent bio lošiji u prvoj polovini 2014. godine.

Preduzeća iz sektora metaloprerađivačke industrije izražavaju nešto veći pesimizam u pogledu privrednog ambijenta u drugoj polovini 2014. godine (30,8% preduzeća smatra da će privredni ambijent biti lošiji u drugoj polovini 2014. godine).

Grafikon 42 – Ocjena privrednog ambijenta, po sektorima

Grafikon 43 – Prognoza privrednog ambijenta, po sektorima

2.7. Finansijska podrška, konsultantske usluge, uključenost u inicijative

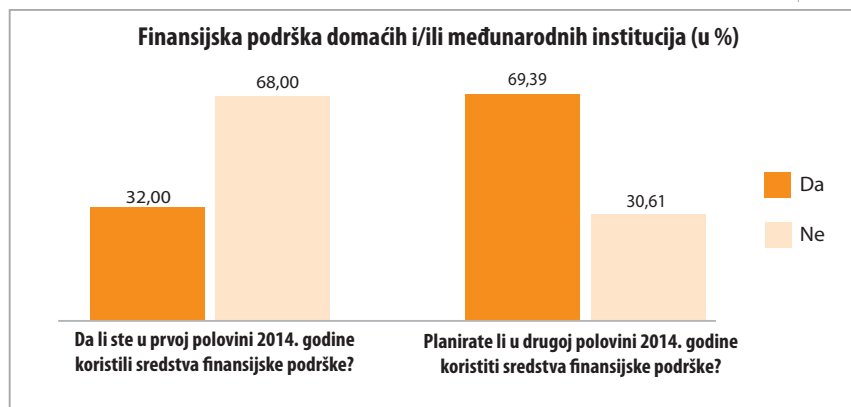
- **Preduzeća očekuju veću finansijsku podršku domaćih i/ili međunarodnih institucija i pokazuju povećanje interesovanja za korištenje konsultantskih usluga kao i za učešće u inicijativama ili raspravama o poboljšanju uslova za poslovanje.**

2.7.1. Finansijska podrška domaćih i/ili međunarodnih institucija

Anketa pokazuje da većina preduzeća nije koristila finansijsku podršku domaćih ili međunarodnih institucija u prvoj polovini 2014. godine (68% preduzeća), dok u drugoj polovini 2014. godine gotovo 70% preduzeća planira da ostvari finansijsku podršku neke od institucija.

Pomoć za preduzeća pogođena poplavama, koju finansiraju razne domaće i međunarodne institucije, navela nas je da izdvojimo preduzeća koja su imala direktnu štetu od poplava, i analiza pokazuje da gotovo sva preduzeća pogođena poplavama (13 od 15 preduzeća) očekuju finansijsku podršku u drugoj polovini 2014. godine.

Međutim, povećanje očekivanja u vezi sa finansijskom podrškom domaćih i međunarodnih institucija nije uzrokovano isključivo poplavama jer je značajan broj preduzeća, koja nisu direktno pogođena poplavama, a očekuju finansijsku podršku institucija.

Grafikon 44 – Finansijska podrška (u prvoj polovini i prognoza za drugu polovinu 2014. godine)

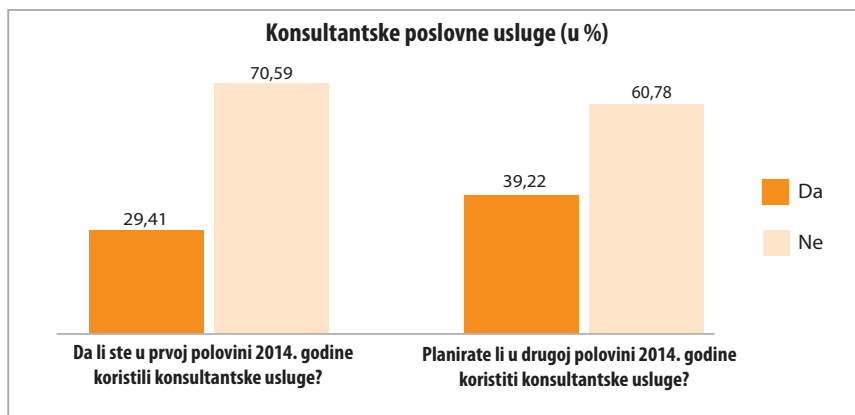
Kada je u pitanju sektorska struktura, preduzeća iz prehrambene industrije su najviše koristila finansijsku podršku u prvoj polovini 2014. godine (44% anketiranih preduzeća iz ovog sektora).

U drugoj polovini 2014. godine, preduzeća očekuju povećanje finansijske podrške domaćih i međunarodnih institucija: gotovo sva preduzeća iz sektora kože i obuće (5 od ukupno 6 anketiranih), 83% preduzeća iz metaloprerađivačke industrije i 75% preduzeća iz prehrambene industrije. Preduzeća iz oblasti drvoprerađivačke industrije imaju manja očekivanja u pogledu finansijske podrške institucija u odnosu na preduzeća iz drugih sektora (46% preduzeća iz ovog sektora očekuju ovu vrstu podrške).

2.7.2. Konsultantske usluge

Kada je u pitanju korištenje konsultantskih usluga, preduzeća pokazuju povećanje interesovanja za korištenje ovih vrsta usluga u narednom periodu.

S obzirom na informisanost preduzeća o raspoloživim uslugama i razvijenost tržišta konsultantskih usluga, možemo smatrati da je interesovanje preduzeća za ovu vrstu usluga (oko 40% preduzeća u drugoj polovini 2014. godine) zadovoljavajuće.

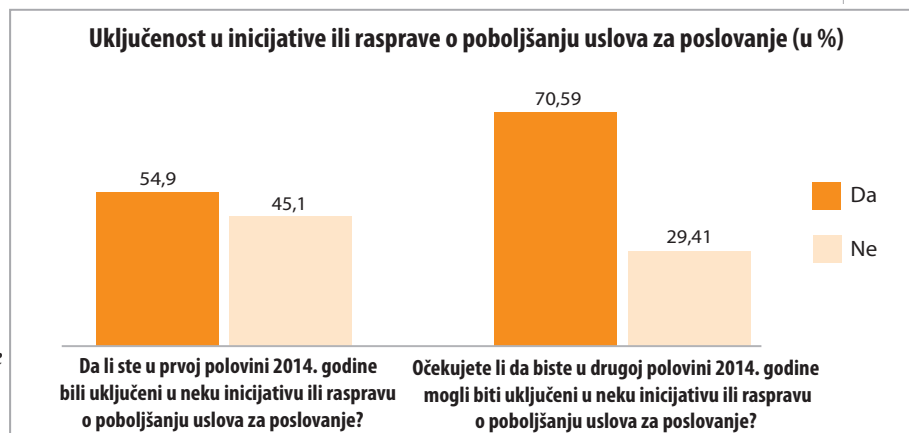

Grafikon 45 – Korištenje konsultantskih usluga (u prvoj polovini i prognoza za drugu polovinu 2014. godine)

Kada je u pitanju sektorska struktura preduzeća koja su koristila konsultantske usluge, većinom su u pitanju preduzeća iz metaloprerađivačke i prehrambene industrije. Kada su u pitanju planovi za korištenje konsultantskih usluga u drugoj polovini 2014. godine, gotovo polovina preduzeća iz svih sektora planira korištenje ovih vrsta usluga.

2.7.3. Uključivanje u inicijative ili rasprave o poboljšanju uslova poslovanja

Svako drugo anketirano preduzeće je bilo uključeno u neku vrstu inicijative ili rasprave o poboljšanju uslova za poslovanje u prvoj polovini 2014. godine. Više od dvije trećine preduzeća očekuje da će biti uključeno u ovakve inicijative ili rasprave u drugoj polovini 2014. godine.

Grafikon 46 – Inicijative i rasprave o poboljšanju uslova za poslovanje

Najveći procenat preduzeća iz oblasti prehrambene (čak 75% anketiranih preduzeća iz ovog sektora) i industrije kože i obuće (66,6% anketiranih preduzeća iz ovog sektora) bio je uključen u neku od inicijativa ili rasprava o poboljšanju uslova poslovanja u prvoj polovini 2014. godine. Međutim, preduzeća iz svih sektora podjednako očekuju da će u drugoj polovini 2014. godine biti uključena u neku od inicijativa i rasprava.

2.8. Poplave od maja 2014.

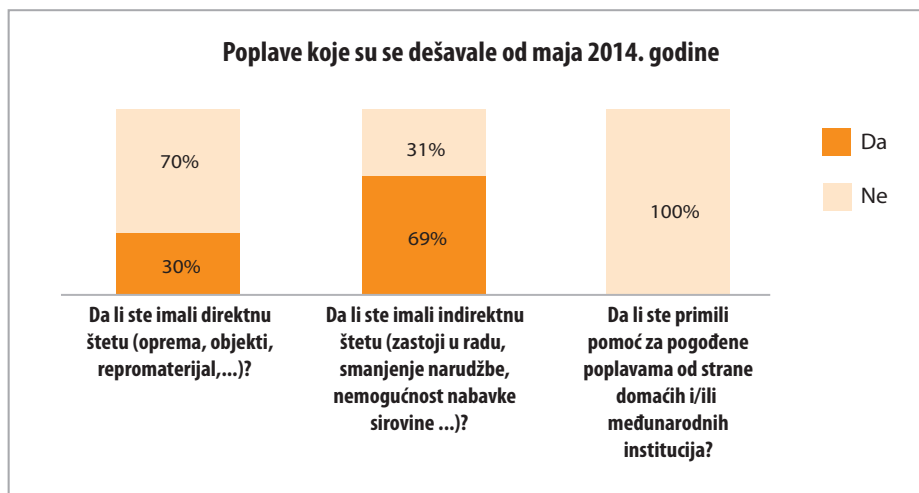

- **Direktnu štetu pretrpjelo 30% anketiranih preduzeća, a 69% indirektnu štetu od poplava.**

Direktnu štetu u katastrofalnim poplavama koje su se dešavale od maja 2014. godine je imalo gotovo svako treće anketirano preduzeće, dok je indirektnu štetu od poplava (zastoji u radu, smanjene narudžbe, nemogućnost nabavke sirovine itd.) imalo više od dvije trećine anketiranih preduzeća.

Ni jedno preduzeće pogođeno poplavama nije primilo pomoć domaćih i/ili međunarodnih institucija, do trenutka anketiranja (kraj oktobra i početak novembra).

Vrlo teško je procijeniti uticaj poplava na poslovanje preduzeća, upravo zbog indirektno štete od poplava koju su osjetila i još uvijek osjeća veliki broj preduzeća.

Grafikon 47 – Šteta od poplava i pomoć za pogođene poplavama

2.9. Uticaj parlamentarnih izbora održanih u oktobru 2014. godine na poslovanje

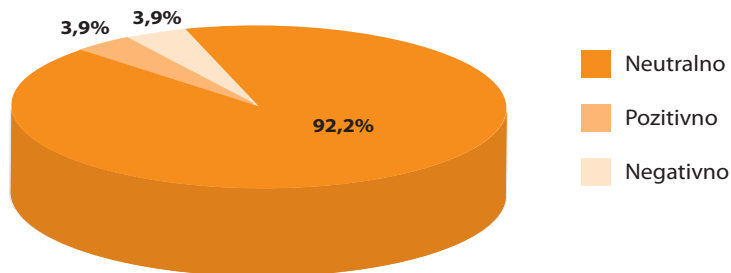
- **Preduzeća ne očekuju uticaj parlamentarnih izbora na poslovanje.**

Većina preduzeća smatra da parlamentarni izbori, koji su održani u oktobru 2014. godine, neće imati nikakav uticaj na poslovanje (92,2% preduzeća).

Mali broj preduzeća (3,9%) je procijenio da će parlamentarni izbori imati pozitivan uticaj na poslovanje i isti procenat preduzeća očekuje negativan uticaj održavanja parlamentarnih izbora u BiH.

Uticaj parlamentarnih izbora održanih u oktobru 2014. godine na poslovanje preduzeća

Grafikon 48 – Parlamentarni izbori 2014. godine

Zaključak

Prvi broj „Barometra poslovnog okruženja“ je objavljen u maju 2014. godine, kada su Bosnu i Hercegovinu zadesile katastrofalne poplave. U prvom broju Barometra je navedeno upozorenje da će elementarne nepogode ostaviti velike posljedice na život građana i poslovanje preduzeća. Nažalost, u tom momentu niko nije mogao predvidjeti da će nakon majskih poplava, Bosnu i Hercegovinu ponovo zadesiti poplava velikih razmjera u avgustu 2014, kao i niz manjih poplava tokom cijele 2014. Oprema, zalihe i objekti mnogih preduzeća su poplavljeni, a nakon poplava je u pojedinim opštinama došlo do intenzivnog klizanja zemlje, koje je prouzrokovalo dodatna uništavanja. Mnoge opštine su pokrenule obnovu i izgradnju uništene infrastrukture i izdvojena su sredstva sa viših nivoa vlasti i iz međunarodnih pomoći za obnovu nakon poplava.

Razne međunarodne i domaće institucije su prikupile i odobrile sredstva za pomoć poplavljenim preduzećima ali, do dana anketiranja, ni jedno anketirano preduzeće (30% direktno pogođenih poplavom i 69% indirektno pogođeno poplavom) nije dobilo sredstva za pogođene poplavama.

Drugi broj Barometra poslovnog okruženja je objavljen nakon, nadamo se, prestanka plavljenja, ali poplave iz 2014. godine će još dugo imati uticaja na poslovanje preduzeća i život građana Bosne i Hercegovine.

Anketni upitnik, za drugi broj barometra, obuhvatio je i pitanja koja se odnose na poplave, te je bilo moguće uključiti i uticaj poplava u analizu i, do određenog nivoa, izdvojiti ovaj uticaj na poslovanje preduzeća.

Analiza je ipak pokazala da su anketirana preduzeća, iako direktno i indirektno pogođena poplavama, vrlo brzo prilagodila svoje poslovanje novonastalim uslovima, nastavili sa radom i čak planiraju povećanje broja zaposlenih (dvije trećine preduzeća direktno pogođenih poplavama).

Većina preduzeća je u prvoj polovini 2014. godine imala povećan ili isti nivo fizičkog obima proizvodnje. Mali procenat preduzeća je imao smanjenje fizičkog obima proizvodnje (13,73%). Međutim, preduzeća su oprezna kada je riječ o očekivanjima u vezi sa povećanjem obima proizvodnje u drugoj polovini 2014. Ipak, procenat preduzeća koja očekuju smanjenje obima proizvodnje u narednom periodu je čak i manji u odnosu na broj preduzeća koja su imala smanjenje proizvodnje u prvoj polovini godine (9,80%).

Generalno, može se reći da anketirana preduzeća više posluju na inostranom nego na domaćem tržištu. Narudžbe sa inostranog tržišta su imala gotovo sva anketirana preduzeća, a povećanje ovih narudžbi su imali drvoprerađivači i preduzeća iz sektora kože i obuće. Preduzeća iz prehrambene industrije očekuju povećanje narudžbi iz inostranstva.

Povećanje dobiti u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu očekuje 45% preduzeća, dok 35% preduzeća očekuje da će dobiti biti na istom nivou kao i prethodne godine. Samo 20% preduzeća očekuje smanjenje dobiti u 2014. godini.

Ne očekuju se velike promjene u vezi sa nenaplaćenim potraživanjima, odnosno svako drugo preduzeće smatra da će nenaplaćena potraživanja u 2014. ostati ista kao i u 2013. godini. Isti slučaj je i sa obavezama prema dobavljačima, gdje 62% preduzeća očekuje isti nivo obaveza prema dobavljačima kao i u 2013. godini.

Optimizam ulijeva činjenica da je broj zaposlenih radnika u anketiranim preduzećima veći u 35% preduzeća, a čak 45% preduzeća očekuje povećanje broja zaposlenih u drugoj polovini 2014. godine.

Vještine radnika unapređene su u 22% preduzeća, uglavnom kod preduzeća koja su imala povećanje broja zaposlenih radnika, a još veći procenat preduzeća planira poboljšanje vještina radnika u drugoj polovini 2014. godine (25%).

Svako drugo preduzeće je imalo investicije u unapređenje poslovanja (inovacije) u prvoj polovini 2014. godine. Gotova sva preduzeća pogođena poplavama planiraju investicije u infrastrukturu i objekte u drugoj polovini 2014. godine. Većina preduzeća je imala, a planira i dalje investicije u opremu i tehnologije. Preduzeća nisu optimistična kada je u pitanju poboljšanje ambijenta za poslovanje jer smatraju da je privredni ambijent isti (preko 60% preduzeća) ili lošiji za poslovanje (oko 30% preduzeća) u 2014. u odnosu na 2013. godinu.

Povećana su očekivanja u vezi sa finansijskom podrškom domaćih i/ili međunarodnih institucija i pokazuje se povećanje interesovanja za korištenje konsultantskih usluga i učešće u inicijativama ili raspravama o poboljšanju uslova za poslovanje u drugoj polovini 2014. godine.

Preduzeća ne očekuju nikakav uticaj parlamentarnih izbora, održanih u oktobru 2014. godine, na poslovanje.

Aneks: Barometar poslovnog okruženja malih i srednjih preduzeća

– Upitnik

I OPŠTI PODACI O PREDUZEĆU

1. Naziv preduzeća: _____

2. Opština/grad: _____

3. Osnovna djelatnost:
(*zaokružite jednu od ponuđenih djelatnosti*)

- a. Metaloprerađiva
- b. Drvoprerađiva
- c. Proizvodnja hrane i pića
- d. Proizvodnja kože i obuće
- e. Proizvodnja gume i plastike
- f. Informaciono-komunikacione tehnologije
- g. Ostalo (upišite šta) _____

4. Fizički obim proizvodnje		Veća	Ista	Manja
a) Ukupna proizvedena količina	Prva polovina 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine			
	Druga polovina 2014. godine u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (prognoza)			
b) Narudžbe iz inostranstva	Prva polovina 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine			
	Druga polovina 2014. godine u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (prognoza)			
c) Narudžbe sa domaćeg tržišta	Prva polovina 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine			
	Druga polovina 2014. godine u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (prognoza)			

5. Finansije		Veći	Isti nivo	Manji
a) Dobitak/gubitak (zaokružiti jedno)	2014. godine u odnosu na 2013. godinu (prognoza)			
	2014. godine u odnosu na 2013. godinu (prognoza)			
b) Nenaplaćena potraživanja	2014. godine u odnosu na 2013. (prognoza)			
c) Obaveze	2014. godine u odnosu na 2013. (prognoza)			

6. Radna snaga i vještine		Veći	Isti nivo	Manji
a) Broj zaposlenih	Prva polovina 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine			
	Druga polovina 2014. godine u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (prognoza)			
b) Stanje vještina	Prva polovina 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine			
	Druga polovina 2014. godine u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (prognoza)			

7. Kapaciteti		Veći stepen	Isti nivo	Manji stepen
Kako se koriste kapaciteti?	Prva polovina 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine			
	Druga polovina 2014. godine u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (prognoza)			

8. Investicije		DA	NE
Unapređenje poslovanja (inovacije)	Da li je u prvoj polovini 2014. godine bilo investicija u unapređenje poslovanja (inovacije)?		
	Planira li se u drugoj polovini 2014. godine investirati u unapređenje poslovanja (inovacije)?		
Infrastruktura i objekti	Da li je u prvoj polovini 2014. godine bilo investicija u infrastrukturu i objekte?		
	Planira li se u drugoj polovini 2014. godine investirati u infrastrukturu i objekte?		
Oprema i tehnologija	Da li je u prvoj polovini 2014. godine bilo investicija u opremu i tehnologiju?		
	Planira li se u drugoj polovini 2014. godine investirati u opremu i tehnologiju?		

9. Privredni ambijent		Lošiji	Približno isti	Bolji
Kako biste ocijenili opšti privredni ambijent u kojem poslujete?	Prva polovina 2014. godine u odnosu na drugu polovinu 2013. godine			
	Druga polovina 2014. godine u odnosu na prvu polovinu 2014. godine (prognoza)			

10. Finansijska podrška, konsultantske usluge, uključenost u inicijative	DA	NE
Da li ste u prvoj polovini 2014. godine koristili sredstva finansijske podrške od strane domaćih i/ili međunarodnih institucija?		
Namjeravate li u drugoj polovini 2014. godine koristiti sredstva finansijske podrške od strane domaćih i/ili međunarodnih institucija?		
Da li ste u prvoj polovini 2014. godine koristili neke od konsultantskih poslovnih usluga?		
Namjeravate li u drugoj polovini 2014. godine koristiti neke od konsultantskih poslovnih usluga?		
Da li ste u prvoj polovini 2014. godine bili uključeni u neku inicijativu ili raspravu o poboljšanju uslova za poslovanje?		
Očekujete li da biste mogli biti uključeni u neku inicijativu ili raspravu o poboljšanju uslova za poslovanje u drugoj polovini 2014.		

11. Poplave koje su se dešavale od maja 2014. godine	DA	NE
a) Direktna šteta (oprema, objekti, repromaterijal, zalihe roba...)		
b) Indirektna šteta (zastoji u radu, smanjene narudžbe, nemogućnost nabavke sirovine,...)		
c) Primljena pomoć za pogođene poplavama domaćih i/ili međunarodnih institucija (finansijska sredstva ili pomoć u opremi)		

12. Parlamentarni izbori 2014. godine	Pozitivno	Neutralno	Negativno
Uticaj izbora na poslovanje Vašeg preduzeća			

14. Da li želite da dobijete najvažnije nalaze ovog istraživanja za Vašu djelatnost?
(**zaokružite jednan od ponuđenih odgovora**)

Da (upisati e-mail na koji će nalazi biti poslani) _____

Ne

Hvala na saradnji.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

334.722

ПРОХАСКА, Јелена

Barometar poslovnog okruženja malih i srednjih preduzeća. 2 /
[autor Jelena Prohaska]. - Banja Luka : Agencija za razvoj preduzeća
Eda, 2015 (Banja Luka : Grafid). - 51 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 200.

ISBN 978-99955-53-11-1

COBISS.RS-ID 4718616

Agencija za razvoj preduzeća *Eda*

Đure Jakšića 11, 78000 Banja Luka, BiH

Telefon: +387 51 300 241, +387 51 319 507

Telefaks: +387 51 318 838

www.edabl.org, eda@edabl.org

9 789995 553111